

OORLOG ZELFMOORD PLEEGDE IN BORNE

▲ De ontwerpen van Fré Cohen. FOTOS MUSEUM HET SCHIP, AMSTERDAM

ze werkte, viel ze op met haar tekeningen. Ze heeft zichzelf vervolgens ontwikkeld, met een enorm arbeidsethos. Ze werkte keihard en zeer consciëntieus. Collega's noemden haar 'Saartje Wip'. Ze gold als een Pietje Precies, iemand die zich tot in detail bemoeide met de uitvoering van haar ontwerpen. Ook omdat ze vrouw was, heeft ze haar positie echt moeten bevechten."

Verheffing van de arbeider

Over haar drijfveren bestaan weinig twijfels. Fré Cohen was diep doordrongen van de idealen van de socialistische beweging. Ze werd actief in de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC), ging op zomerkamp en danste op de Paasheuvel. Op foto's is ze regelmatig te zien met mandoline, destijds het instrument bij uitstek om een betere wereld mee te bezingen. De verheffing van de arbeider, een van de grote idealen van het socialisme, leek meer dan ooit gestalte te krijgen in het Amsterdam van na de Eerste Wereldoorlog. Wethouders als Floor Wibaut en Monne de Miranda droomden van een nieuwe, mooiere stad waarin arbeiders volop de kans kregen om zich te ontplooiën.

Idealisme in haar werk

„Schoonheid was altijd iets geweest voor de elite. Maar nu moest het ook binnen het bereik komen van de arbeiders”, zegt Roegholt. „Of het nu huizen waren, meubels of drukwerk: het moest allemaal goed worden ontworpen. Mensen als Wibaut en ook Fré Cohen geloofden dat je dan vanzelf ook betere mensen zou krijgen. Dat idealisme zie je terug in al haar ontwerpen. Wat vroeger een saai stukje tekst was met hier een daar een plaatje, werden onder haar handen ware kunstwerkjes. Fré Cohen heeft als geen ander de schoonheid binnen

“**Ondanks alles wat haar is overkomen, is het uiteindelijk toch de schoonheid die overwint**

“**Ze toont nooit de ellende van de arbeiders, maar hun strijdbaarheid. Daarom ook is ze ook nu nog zo inspirerend**

– Alice Roegholt, museumdirecteur

handbereik gebracht van gewone mensen. Ze heeft de idealen van het socialisme vertaald in prachtige vormen, precies zoals ook de architecten dat deden."

De tentoonstelling toont alle hoogtepunten uit haar werk: de gemeentekalender van Amsterdam uit 1929, het iconische giroboekje, promotiefolders voor Schiphol, etiketten, briefpapier en posters. Afgezien van een kort dienstverband met de gemeente Amsterdam, werkte ze haar hele leven als zelfstandig ontwerper. Ze had vele op-

drachtgevers, maar het gros van haar opdrachten kwam toch uit de politieke beweging waarin ze met hart en ziel geloofde. Roegholt: „Al op haar 19de maakte ze haar eerst ontwerp voor de AJC. Meer dan wie ook, heeft zij het gezicht van de SDAP naar buiten toe bepaald. Natuurlijk, het was propaganda, maar wel goed gemaakte propaganda. Ze was zich altijd bewust van voor wie ze ontwierp en met welk doel ze iets maakte. Wat ze maakte voor de Wagnervereniging in Amsterdam, ziet er heel anders uit dan een poster met arbeiders van de SDAP. Maar toch geldt ook hier dat ze altijd de schoonheid zocht. Fré Cohen toont nooit de ellende van de arbeiders, maar hun strijdbaarheid. Juist daarom ook is ze ook nu nog zo inspirerend."

Joodse vluchtelingen

Behalve heel veel grafisch werk, hingen er in Amsterdam ook heel veel tekeningen en aquarellen. Impressies van de stad of van het Zwitserse Ascona waar ze in de jaren 30 te midden van joodse vluchtelingen uit Duitsland verbleef. Daar ook moet ze de verhalen

gehoord hebben over het lot dat de joodse bevolking van Europa wachtte. „Ze wist wat haar te wachten stond. Veel eveneens linkse joodse lotgenoten trokken daaruit dezelfde conclusie als zij. Niet voor niets was het aantal zelfmoorden na de Duitse inval ongekend hoog."

Getekend portret

Vanuit Twents perspectief gezien is het toch weer een van die tekeningen die het meest ontroert. Het is een getekend portret van Minie Zomer, de dochter des huizes op haar onderduikkadres in Borne. Ze zit op een stoel te borduren, door Fré Cohen in een paar lijntjes vastgelegd op papier.

„Ontroerend maar tegelijk ook een afscheid in stijl”, vindt Roegholt. „Zelfs op dit trieste moment weet ze me nog te inspireren. Als ik denk aan Fré Cohen en haar werk, dan zeg ik: ondanks alles wat haar is overkomen, is het uiteindelijk toch de schoonheid die overwint."

▶ Mijmeringen over Fré Cohen bij haar graf op tubantia.nl